

MINTAUTAS ČIURINSKAS

Du Simono Starovolskio tekstai apie Petrą Skargą

Florencijoje 1628 m. išleisto spaudinio autorius Simonas Starovolskis pratarė sako: „Skaitytojau, tuos vyrus, kuriuos čia vadiname pagarsėjusiais iškalbos šlove, žinok buvus lygiai iškalbingus ir Romos, ir gimtąja kalba, kadangi mes, lenkai, ir visus viešus raštus, ir mūs įstatymus turime lotyniškai surašytus ir todėl lotynų kalba kuo plačiausiai vartojama. Mūsų lenkų kalba taip pat leidžia perteikti visas tas poetų ir oratorių grožybes, kokias tik išrado graikai ar romėnai, ir todėl lenkų oratorius laikytinas lygiai didis, kaip ir lotynų ar graikų. Dėl to tave, mielas skaitytojau, norėjau įspėti, o kartu ir pasveikinti.“¹

Ir šio *Senosios Lietuvos literatūros* tomo tema, ir mokslinis smalsumas skatina atsiversti Starovolskio tekstus ir perskaityti, kaip garsindamas ir pristatydamas Europai Lenkijos oratorius šis autorius apibūdino vieną iš garsiausių – Petrą Skargą, kurio šlovė nublanko ir iki šių dienų. Starovolskio tekstai gerai iliustruoja, kas buvo aktualu jam, o kartu ir kitiems amžininkams atmenant šį dar neseniai gyvenusį auksaburnį jėzuitą, spėjusį, kaip žinome, nemaža nusipelnyti ir Lietuvai.

¹ „Lector, quos hic dicendi laude praeclaros viros esse dicimus, eos scias aequae in Romana ac in materna lingua disertos fuisse, quia nos, Poloni, et publicas scripturas omnes, et leges nostras Latine scriptas habemus, ac proinde Latini sermonis maximum usum. Polonica quoque lingua nostra omnes illos tam poetarum, quam oratorum ornatus admittit, quoscumque aut Graeci, aut Romani adinvenere, ex quo Polonicum oratorem esse perinde magnum censetur, sicut et Latinum aut Graecum. Quod te, candide Lector, praemonere volui atque simul etiam salvere.“ Simonis Starovolsci *De claris oratoribus Sarmatiae, Florentiae: Ex Typographia Zenobij Pignonij*, 1628, l. B2 r.

Trumpai galima priminti, kad Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Brastos vaivadijoje 1588 m. gimęs Simonas Starovolskis (lot. Simon Starovolscius) buvo nepaprastai produktyvus rašytojas, domėjęsis, kaupęs žinias ir publikavęs veikalus, kurių pavadinimų suskaičiuojama per 40, ir rašęs daugiausia lotyniškai. Jo enciklopedinių užmojų veikalai dažnai buvo spausdinami įvairiuose užsienio miestuose, sulaukė populiarumo. Be čia minimų biografinių enciklopedinių rinkinių, dar parašė ir apie garsius karo vyrus – *Sarmatiae Bellatores* (1631). Dar iš gausybės veikalų paminėtinas vienas reikšmingiausių – *Monumenta Sarmatarum* (Krokuva, 1655), kuriame pateikė daugybę savo surinktų epitafinių įrašų (taip pat ir buvusių, pavyzdžiui, Vilniuje). Tokių plačių interesų žmonės geriausiai apibūdinami lotynišku žodžiu *polihistor*. Bent penkis kartus jis leidosi į kelionę po Europą. Be Lenkijos galingųjų buvo susijęs ir su LDK didikais, pavyzdžiui, buvo Jono Karolio Chodkevičiaus sekretorius nuo 1620 m., lydėjo jį žygyje į Chotyną. Daugybę jo gyvenimo sričių, veiklų, darbų sunku net išvardyti. Mirė Krokuvoje 1656 m.

Minėtasis rinkinys – *Apie garsius Sarmatijos oratorius* – buvo dedikuotas Leono Sapiegos sūnams Kristupui ir Kazimierui Sapiegoms, tuo metu keliavusiems po Europą, o 1628 m. atsidūrusiems ir Italijoje. Nedidelio veikalo tekstai, skirti iškalbiesiems valstybės, Bažnyčios ir kitiems mokytiems vyrams, yra dažniausiai labai trumpi. Jie jungiasi vieni su kitais tarsi vientisame aprašyme. Vieną iš jų, paimtą tarsi nuolaužą, be tų prasminių jungčių net sunkoka būtų korektiškai pateikti. Taigi, manydami ir kontekstą, ir bendresnį įspūdį apie veikalą esant svarbius, trumpą žinutę apie Skargą, kurios dėl to trumpumo neišeina pavadinti nė biograma, pateikiame rėminamą kelių kitų, kitiems oratoriams skirtų, tekstelių. Juk įdomu, kad leidinyje Skargą atrandame paminėtą intelektualine savo veikla svarbių ne tik Lenkijos, bet ir Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės kultūrai asmenų „draugijoje“: prieš jį yra tekstas apie iškalba pagarsėjusį kitą Vilniaus universiteto profesorių jėzuitą Valentį Fabricijų, o po jo pristatytas garsusis pamokslininkas dominikonas Fabijonas Birkovskis, pasakęs pamokslą ir po Skargos mirties. Na, o dar toliau – Starovolskio labai gražiai išaukštintas Vilniaus vyskupas Eustachijus Valavičius. Šiuo asmeniu Starovolskis tarsi atveria paskutinį savo knygelės skirsnį – po trumpos įžangėlės pradeda kalbą apie dar gyvus pagarsėjusius savo laikų oratorius (mat ir aptartasis vyskupas Eustachijus Valavičius tuomet dar buvo gyvas, mirė po knygos pasirodymo, 1630 m.).

Knygos, kurios ištrauka čia publikuojama, originalus pavadinimas: Simonis Starovolski *De claris oratoribus Sarmatiae*, Florentiae: Ex Typographia Zenobij Pignonij. Superiorum permissu, 1628. Tekstas yra perteikiamas ir išverstas iš šiuolaikinio mokslinio perleidinio: Szymon Starowolski, *De claris oratoribus Sarmatiae = O znakomitych mówcach Sarmacji*, wydała i przełożyła Ewa Jolanta Głębička, (Biblioteka pisarzy staropolskich, t. 25), Warszawa: Instytut Badań Literackich PAN / Stowarzyszenie „Pro Cultura Litteraria“, 2002, p. 60–62.

[74] VALENTINUS FABRICIUS e Societate Iesu, contionator regius, adeo eloquio potens, ut quod de Pericle Cicero dixit, quod cum ei comici male dicerent, leporem tamen melle dulciorem in labris eius habuisse dixerunt tantamque in eo vim fuisse, ut in eorum mentibus, qui illum audissent, quasi aculeos quosdam relinqueret, hoc de illo dici iure merito potest. Cum enim adversus omnium mores diceret maximeque politicorum modernorum fraudes aulaeque technas redargueret, cum delectatione tamen ab omnibus audiretur. Neque enim solum vulgus dulcedine captum deludebat, sed protractos et ingeniosos viros obtrectantes in reliquis ad confessionem eloquentiae coegit.

[75] Non absimilis illi et PETRUS SCARGA fuit ex eadem Societate, paulo ante illum theologus et ecclesiastes regius. Sed hoc ipso felicitior, quod praeter contiones, quas cum stupore omnium et admiratione ex ambona declamabat, etiam complures alios libros non tantum doctissime, sed etiam disertissime conscripserit in historiis, in controversiis, apologiis et orationibus diversis. Unde Chrysologus non immerito a Fabiano Bircovio, suo encomiaste, in oratione funebri est appellatus, quem etiam statim illi subiungo.

[76] FABIANUS BIRCOVIUS et Latinis, et Polonicis orationibus in lucem datis clarus orator, quas cum voluptate singulari audientium in publico recitare solitus erat. Primum quidem Cracoviae in augustissima Sanctissimae Trinitatis aede annis quattuordecim contionator, postea in aula serenissimi principis Vladislai alterum tantum ecclesiastes, cum antea etiam in Academia Cracoviensi professor de variis rebus et scripsisset, et disseruisset copiosissime et ut utilitati delectatio et maiestati rerum verborum splendor ac dignitas non deessent.

[77] Ceterum, quia nescio, quomodo sese obtulit occasio faciendi mentionem etiam eorum, qui supersunt adhuc et exornant saeculi nostri gloriam, eapropter aliquos hic illustriores oratores commemorabo, quamvis aequanimius pati possunt

homines, si quis vivum vituperasset extinctumque laudasset, quod tum mors omnem invidiam atque odium vel exstinguere, vel lenire soleat. Nihilominus tamen, quia virtus semper laude sua digna est, immo etiam crescat laudata, lubet inserere nonnullos incolumes adhuc et florentes, et quasi columnas patriae, atque in primis EUSTACHIUM VOLOVICIUM, episcopum Vिल्nensem, humanitate, prudentia multarumque rerum ac artium notitia ita bene excultum, ut paucos sedes illa pares sibi pontifices habuerit, eaque morum suavitate, ut plurimos superet, eloquentia vero tanta, ut inter primores patrum non postremum locum, sed principaliorem et iam perennem censeatur habere. Taceo hic cultum sacrorum, studium antiquitatis, patriae amorem aliasque heroicas suas virtutes, quas seria annalium commendatio aliquando recensebit. Hic sufficit facundiam linguae et rerum tractandarum peritiam in tam magno senatore venerari et eum inter modernos Sarmatiae nostrae oratores principalem locum habere et – quod non postremae laudis est – viros litteratos magnopere amare. Iam vero nihil aequè eruditos homines allicit, quam principum virorum familiaritas atque dignatio, quae sane virtus in patria nostra hac tempestate valde rarenter reperitur.

VALENTINAS FABRICIUS iš Jėzus Draugijos, karaliaus pamokslininkas, pasižymėjo tokia paveikia iškalba, kad tai, ką Ciceronas yra pasakęs apie Periklį – esą nors komikai jį pašiepdavę, tačiau sakę, kad jo lūpų lipšnumas buvęs saldesnis už medų, ir tokia buvusi jo poveikio galia, kad jį girdėjusiųjų atmintyje palikdavo tarsi įsmigusi² – tai vertai gali būti ir apie šį pasakyta. Mat nors kalbėjo prieš visų papročius ir ypač puolė šiuolaikinių politikų klastas ir dvaro suktybes, tačiau visi jo su pasimėgavimu klausydavo. Ne tik liaudį patraukė maloniais apžavais, bet ir patyrusius bei gabius vyrus, priekaištaujančius dėl kitų dalykų, privertė pripažinti jo iškalbingumą.

Labai į jį panašus buvo ir PETRAS SKARGA iš tos pačios Draugijos, kiek anksčiau iki jo buvęs karaliaus teologu ir pamokslininku. Bet pelnęs didesnę pasisekimą tuo, kad be pamokslų, kuriuos iš sakyklos skelbė visus stulbindamas ir versdamas stebėtis, taip pat daugybę kitų – istorijos, poleminių, apologetinių ir įvairių kalbų knygų – ne tik labai mokslingai, bet ir iškalbiai

² Plg. Cic. *De orat.* 3, 138; Val. Max. 8, 9 ext., 2.

parašė. Todėl išties vertai laidotuvių pamoksle Auksažodžiu³ jį pavadino jo pašlovintojas Fabijonas Birkovskis, kurį čia pat ir prišlieju.

FABIJONAS BIRKOVSKIS, ir lotyniškėmis, ir lenkiškėmis išleistomis kalbomis pagarsėjęs oratorius, jas dideliame klausytojų pasigėrėjimui buvo įpratęs viešai sakyti. Pirmą keturiolika metų buvo pamokslininku Krokuvoje, garbingoje Švenčiausiosios Trejybės šventovėje, po to šviesiausiojo valdovo Vladislavo dvare antra tiek pamokslininku, o prieš tai dar Krokuvos akademijoje būdamas profesoriumi įvairiomis temomis ir rašė, ir gausiai pamokslavo – taip, kad jo darbai visuomet teikė ne tik naudą, bet ir malonumą, o aptariamų dalykų didybę atitiko žodžių grožis ir prakilnumas.

Vis dėlto kažin kodėl pasitaikė proga paminėti taip pat ir tuos, kurie iki šiolei tebegyvena ir prisideda prie mūsų laikų šlovės, todėl čia aptarsiu kai kuriuos žymesnius oratorius, nors pakantesni žmonės būna tada, kai kas gyvą peikia, o mirusį giria, nes paprastai mirtis tokiu atveju visą pavydą ir neapykantą pašalina ar bent numalšina. Tačiau, kadangi dorybė visuomet verta gyriaus ir giriama netgi auga, norisi įterpti kai kuriuos iki šiol tebesančius sveikus ir gyvuojančius tarsi tėvynės ramsčius, o visų pirma EUSTACHIJŲ VALAVIČIŲ, Vilniaus vyskupą, tokį išsilavinusį, išmintingą ir išsiskiriantį didžiu daugelio dalykų bei menų išmanymu, kad šiame soste nedaug tebuvo jam prilygstančių vyskupų, pasižymintį tokiu maloniu būdu, kad daugelį pranoksta, ir turintį tokią iškalbą, kad yra vertinamas kaip užimantis ne paskutinę, o vieną pirmųjų ir jau amžiną vietą tarp garbingiausių tėvų. Čia nutylėsiu jo pagarbą šventiems dalykams, senovės išmanymą, tėvynės meilę ir kitas jo herojines dorybes, apie kurias kada nors bus papasakota rimtuose istorijos veikaluose. Čia užteks pagerbti šio didžio senatoriaus iškalbingumą ir kalbamų dalykų išmanymą, jam priskirti pirmąją vietą tarp šiuolaikinių mūsų Sarmatijos oratorių ir – kas nusipelno ne mažesnio pagyrimo – paminėti jo nepaprastą meilę, rodomą išsilavinusiems vyrams. Juk niekas išsimokslinusių

³ Žiūrėdami į nurodomą Birkovskio pamokslo (*Na pogrzebie Wielebnego Ojca ks. Piotra Skargi, teologa Societatis Iesu [...] kazanie [...]*, Kraków: z drukarni Andrzeja Piotrkowczyka, 1612, f. C3) tekstą, matome, kad Starovolskiui čia tiksliau būtų tikusi jame esanti aliuizija ne į Petrą Auksažodį (Chrysologos), o į Joną Auksaburnį (Crysostomos, lenk. Złotousty): „[...] jako Grecyja wspomina swego Jana Złotoustego, *Latium* Piotra Chrysologa to jest Złotomównego, tak Polska nasza może wspominać przez długie czasy Piotra Złotoustego“. Cit. pagal: Szymon Starowolski, *De claris oratoribus Sarmatiae = O znakomitych mówcach Sarmacji*, op. cit., p. 120.

žmonių nepaskatina taip gerai, kaip aukštą padėtį užimančių vyrų draugiškumas ir pripažinimas, o ta dorybė mūsų tėvynėje šiais laikais nepaprastai retai tepasitaiko.

* * *

Gerokai kitoks – ilgesnis ir išsamesnis – apie Skargos veiklą ir veikalus informuojantis tekstas yra kitoje to paties Starovolskio knygoje, skirtoje lotyniškai skaitančiam pasauliui ir pristatančioje nebe oratorius, o 100 garsiausių lenkų rašytojų „pašlovinimus ir gyvenimus“. Veikalas gerai vertinamas iki šiol ir vadinamas pirmuoju bandymu parašyti lenkų literatūros istoriją. Savo populiarumu jis gerokai pralenkė aptartąjį anksčiau (vien autoriaus gyvenimo metu buvo išleistas triskart: 1625, 1627 ir 1644 m.). Lietuviškai jo pavadinimas skambėtų taip: „Lenkų rašytojų EKATONTΑΣ [gr. „šimtinė“] arba šimto garsių Lenkijos rašytojų pašlovinimai ir gyvenimai“⁴. Skarga jame aprašytas pabaigoje – 98-asis. Šį aprašymą čia visą ir pateikiame.

Kitokį, ne vien pagiriamąjį, bet enciklopediškai išsamesnį teksto pobūdį rodo tai, kad dalį jo sudaro laisvai sutrumpintais ar apibendrintais pavadinimais perteiktas svarbiausių Skargos veikalų sąrašas. Jį, nesunkiai patikrinamą Estreicherio⁵ ar kituose bibliografiniuose leidiniuose⁶, čia pateiksime tik išverstą, bet neapkrautą nuorodomis ir komentarais bei tikslinimais.

Baigdami tekstų pristatymą paminėsime, kad idėja pažiūrėti, ką apie Skargą yra pasakęs Starovolskis, kilo ne vien šios publikacijos parengėjui. Mat berengiant tekstus pasirodė šiai temai skirtas Michała Czerenkiewicziaus straipsnis, kuriame susidomėję skaitytojai galės rasti kiek daugiau detalių, kokiuose lotyniškuose savo veikaluose Starovolskis mini ar nutyli Skargą⁷.

⁴ Simonis Starovolski *Scriptorum Polonicorum EKATONTΑΣ, seu centum illustrium Poloniae scriptorum elogia et vitae*, permissu superiorum et privilegio, Venetiis: Apud Haeredes Damiani Zenarij, 1627.

⁵ Karol Estreicher, *Bibliografia polska*, Kraków: Polska Akademia Umiejętności, 1930, t. 28, p. 132–167. Publikacija internete: <http://www.estreicher.uj.edu.pl/staropolska/index/45546.html>.

⁶ *Dzieła X. Piotra Skargi T. J. Spis bibliograficzny*, opracował x. Konstany Otwinowski T. J., Kraków: Nakładem Akademii Umiejętności, 1916.

⁷ Michał Czerenkiewicz, „Piotr Skarga SJ w łacińskiej twórczości Szymona Starowolskiego“, in: *Rzecz o dziele Piotra Skargi SJ: Słowo o historii, języku i kulturze*, redakcja naukowa Krzysztof Biel, Monika Stankiewicz-Kopeć, Kraków: Akademia Ignatianum / Wydawnictwo WAM, 2013, p. 163–174.

Daugelis Starovolskio veikalų, kaip minėta – ir šis, sulaukė ne vieno leidimo. Čia publikavimui tekstas imtas iš antrojo, papildyto veikalo leidimo (pirmasis išėjo 1625 m. Frankfurte): Simonis Starovolsci *Scriptorum Polonicorum EKATONTÀΣ, seu centum illustrium Poloniae scriptorum elogio et vitae*. Permissu superiorum et privilegio. Venetiis: Apud Haeredes Damiani Zenarij, 1627, p. 218–220. (MAVB egz.)

/p. 218/

XCVIII. Petrus Skarga

Artibus et moribus optimis in Acad[emia] Crac[oviensi] institutus, Philosophicaque laurea sub Decano Artisticae facultatis Felice Sierpscio, anno aetatis suae. 19. ornatus, mox se in aulam Io[annis] Tarlonis Archiepiscopi Leopoliens[is] contulit, et ab illo Praepositi Rohatinensis titulo auctus, pastor aliquot annos, compluribus innocentiae pietatisque editis exemplis, illi Ecclesiae praefuit; atque brevi post Collegio Canoniorum Leopoliensium, simul cum munere Concionatoris Ordinarij adscriptus, perpetuum vitae tenorem, ab omni vitiorum contagione vacuum atque integrum servavit. Sed non hic sistendum ratus, totum se diuino cultui mancipans, in numerum Patrum Societatis Iesu recipi curavit, [*in marg.* Romae Ann. Salutis 1569] exactoque in studio Theologico in Italia biennio, feliciter in patriam cum alijs Societatis Patribus reuersus est. Et primum Cardinali Radiuillo, postea Regi Stephano, Ecclesiasticis functus officio, adhaesit; ac multos ex Liuonibus, Lithuanis, atque Roxolanis a Schismate et Haeresi, velut postliminio ad Romanam Ecclesiam Reuocauit: Multa suae societatis Collegia a pientissimo Rege, Regnisque Dynastis excitari procuravit: multos e proceribus et Nobilitate Machiauellistica fraude imbutos, ad veram morum regulam, rectamque et Christianam Politiam, suis disertis Concionibus reduxit: multaque demum vo- /219/ lumina, tam Romano sermone quam etiam natiuo, in vsum publicum et Ecclesiae propugnationem erudite admodum coscripsit, Hoc est

De Sacramento Eucharistiae } Latine: reliqua Polonice
De Caluinistarum imposturis }

Compendium Annalium Baronij.

Vitas Sanctorum. Cum notis et doctrina morali.

Sermones de Tempore.

Sermones de Sanctis.

Sermones de Sacramentis.

Sermones de Ecclesiae ceremonijs et solennitatibus.

Sermones Funebres.

Notas ad textum Biblicum.

Contra Schisma Graecorum et Roxolanorum.

Synodum Brestensem contra eosdem.

De quatuor Nouissimis.

De militari pietate et deuotione.

De Septem Columnis Ecclesiae.

De Monte pietatis.

De Confraternitate Misericordiae.

De Vnitate Ecclesiae.

Apologiam contra Theophilum Ortologum.

Conciones in Comitijs Regni, et Victorijs Polonorum Ducum in gratiarum actione habitas.

Quos omnes tractatus cum patria lingua scripsisset, quaesitus cur eadem etiam Latinitate posteris donata relinquere nolit, respondit se facere paternae Linguae amore, vt eam sic magis ac magis perpoliret, cum Latina satis iam per se sit polita, et ab /220 / alijs eruditioribus passim instauraretur. Cum tum et ipse fuerit Latine facundissimus, eamque sibi eloquentiam quotannis Ciceronem, et Ecclesiae patres Latinos assidue legendo compararet, vt saeculi sui Sarmaticus Chrysologus audiret. Reuera enim talem se praestare tota vita contendit, cum apud Serenis[simum] Regem Sigis[mundum] III. annis viginti et amplius Concionatoris officio fungeretur; passimque discordantes Principes blando ac potenti eloquio suo ad concordiam reduceret; auaros et tenaces induceret ad largiendum pauperibus, excitandumque passim confraternitates S. Lazari, ac Misericordiae, aliaque plurima pro salute credentium laboraret, diuinis reuelationibus in hoc ipso adiutus saepissime ita, vt magna cum opinione sanctitatis et innocentiae decesserit, assiduis laboribus fractus, qui tamen propter excellentem virtutem atque doctrinam, videbatur omnino mori non debuisse. Conditus Crac[oviae] in noua Beatorum Apostolorum Petri et Pauli Basilica Anno aetatis suae 76. a Christo vero incarnato 1612. Pro funere laudante R[euerendo] P[at]re Fabiano Bircouio Ord[inis] Praedicatorum.

Išėjęs geriausias mokslus ir perėmęs geriausias papročius Krokuvos akademijoje, [Laisvųjų] menų fakulteto dekanu esant Feliksui Sierpskiui, būdamas 19 metų, įgijo filosofijos bakalauro laipsnį⁸, greitai persikėlė į Lvovo arkivyskupo Jono Tarlos dvarą. O iš šio gavęs Rogatino⁹ prepozito titulą, kelerius metus buvo tos bažnyčios vadovas ir ganytojas, daug kartų rodęs skaistumo ir maldingumo pavyzdį. Netrukus po to priimtas į Lvovo kanauninkų kolegiją ir kartu gavęs ordinarinio pamokslininko pareigas, visą laiką gyvenime išliko nesusitęs ir nepalietas jokio ydų užkrato. Bet nutaręs čia nesustoti, visas pasišventęs Dievo garbinimui, pasirūpino, kad būtų priimtas į Jėzaus Draugijos tėvų būrį [paraštėje: Romoje, 1569 Išgany-mo metais¹⁰]. Dvejus metus praleidęs Italijoje studijuodamas teologiją, laimingai su kitais Draugijos tėvais sugrįžo į tėvynę. Iš pradžių vykdydamas pamokslininko pareigas pasitarnavo kardinolui Radvilai, po to – karaliui Steponui. Ir daugelį livoniečių, lietuvių ir rusėnų, lyg iš nelaisvės, iš Schizmos ir Erezijos sugrąžino į Romos Bažnyčią. Rūpinosi, kad pamaldūs karalius ir Karalystės valdantieji įsteigtų daugelį jo Draugijos kolegijų; daugelį iš didikų bei kilmingųjų, persiėmusių Makiavelio suktybėmis, savo iškalbiaisiais pamokslais sugrąžino prie teisingų papročių, tiesios ir krikščioniškos politikos; pagaliau nepaprastai mokslingai daugybę tomų tiek lotynų kalba, tiek gimtąja parašė viešai naudai ir Bažnyčios apgynimui.

Tai yra:

Apie Eucharistijos sakramentą }
 Apie kalvinistų apgavystes } Lotyniškai. Visa kita – lenkiškai.

Baronijaus *Analų* santrauką.

Šventųjų gyvenimus. Su pastabomis ir moraliniu mokymu apie dorybes.

Pamokslus pagal liturginį kalendorių.

Pamokslus apie šventuosius.

Pamokslus apie sakramentus.

Pamokslus apie Bažnyčios apeigas ir iškilmes.

⁸ Krokuvos universitetą Skarga baigė gavęs bakalauro laipsnį Filosofijos fakultete po gerų poros metų studijų – 1555 m. birželį. Janusz Tazbir, „Skarga Piotr“, *Polski słownik biograficzny*, Warszawa-Kraków: Instytut historii im. Tadeusza Manteuffla, 1997, t. XXXVIII, p. 36.

⁹ Miestas Ukrainoje, ukr. Рогатин, lenk. Rohatyn.

¹⁰ Į Jėzaus Draugijos naujokyną Romoje Skarga buvo priimtas 1569 m. vasario 2 d.

Gedulinius pamokslus.
Pastabas prie Biblijos teksto.
Prieš graikų ir rusėnų schizmą.
„Brastos susirinkimą“ prieš tuos pačius.
Apie keturis galutinius dalykus.
Apie karinį pamaldumą ir pasišventimą.
Apie septynis Bažnyčios stulpus.
Apie Pamaldumo kalną.
Apie Gailestingumo broliją.
Apie Bažnyčios vienybę.
Apologiją prieš Teofilą Ortologą.
Pamokslus, sakytus Karalystės seime ir dėkojant lenkų karvedžių pergalių proga.

Kadangi visus šiuos veikalus parašė gimtąja kalba, paklaustas, kodėl nenori to paties ainiams palikti taip pat ir lotyniškai, atsakė, kad tai padaręs iš meilės gimtajai kalbai, idant ją taip vis labiau ir labiau išstbulintų, nes lotynų kalba pati savaime yra išdailinta ir kitų išsilavinusių žmonių visur gražinama. Bet ir pats kuo sklandžiausiai kalbėjo lotyniškai, o uoliai kasmet skaitydamas Ciceroną ir lotyniškuosius Bažnyčios tėvus pasiekė tokio iškalbingumo, kad buvo žinomas kaip savojo amžiaus sarmatų Auksažodis. Iš tiesų visą gyvenimą siekė būti to vertas, prie šviesiausiojo karaliaus Zigmanto III daugiau nei dvidešimtmetį vykdė pamokslininko pareigas, malonia ir galinga savo iškalba visur kviesdamas į santarvę besivaidijančius kilminguosius, gobšuolius ir šykštuolius skatino dosniai aukoti vargšams, ragindamas visur kurti Šv. Lozoriaus ir Gailestingumo brolijas. Ir daugybę kitų darbų nuveikė tikinčiųjų išganymui, taip dažnai šiame kelyje padedamas Dievo apsireiškimų, kad mirė sklindant didžiai jo šventumo ir nekaltumo šlovei, palaužtas nepaliamamų vargų – tas, kuris, atrodė, dėl išskirtinių dorybių ir mokytojo iš viso neturėjo mirti. Palaidotas Krokuvoje, naujojoje Šventųjų Petro ir Pauliaus bazilikoje, sulaukęs 76-ųjų savo amžiaus metų ir 1612 metų nuo Kristaus įsikūnijimo. Laidotuvių pamokslu jį pašlovino gerbiamas tėvas Fabijonas Birkovskis iš Pamokslininkų¹¹ ordino.

¹¹ T. y. dominikonų.